

серия

VARIUS

Издателска къща – Критика и Хуманизъм
е член на Международния алианс на независимите издатели

:

юрген
Хабермас

комуникативният
разум

поз. стъпки: 5 в I

превод
Стилиян Йотов

Jürgen Habermas
Studienausgabe

(a selection of texts:

Einleitung Band I: Sprachtheoretische Grundlegung der Soziologie

Einleitung Band II: Rationalität- und Sprachtheorie

Einleitung Band III: Diskursethik

Einleitung Band IV: Politische Theorie

Einleitung Band V: Kritik der Vernunft

Mit einem Vortwort von Jean-Marc Durand-Gasselín)

© Suhrkamp Verlag Frankfurt am Main 2009

All rights reserved by and controlled through Suhrkamp Verlag Berlin.

Юрген Хабермас
Комуникативният разум

Подстъпи: 5 в 1

(избрани текстове с послеслов от Жан-Марк Дюран-Гаслен)

Стилиян Йотов, *превод от немски*, 2021

© of the translation: S. Fischer Foundation by order of TRADUKI

© Стилиян Йотов, *съставителство, бележка*, 2021

© Ирина Джонкова, *художник на корицата*, 2021

© Издателска къща **КС** – Критика и Хуманизъм, 2021

ISBN 978 954 587 241 9

Всички права запазени!

Забранява се възпроизвеждането на текста изцяло или на части, както и разпространението му чрез механично копиране, сканиране и/или чрез онлайн платформи. Нарушенията на авторското право на преводача и издателя ще бъдат преследвани по съдебен ред.

Съдържание

<i>Да подредим пъзела</i> (бележка на преводача).....	7
Предговор	13
1. Основаването на социологията с помощта на теорията на езика (въведение)	17
2. Теории на рационалността и теории на езика (въведение).....	47
I. Формална прагматика.....	51
II. Комуникативна рационалност.....	59
III. Дискурсна теория за истината.....	69
IV. Към теория на познанието	75
3. Дискурсната етика	77
(въведение)	
I. Теория на морала.....	85
II. Към систематиката на практическите дискурси.....	99
4. Политическата теория (въведение)	109
I. Демокрация	123
II. Конституционна държава.....	130
III. Нация, култура и религия	134
IV. Конституционализиране на международното право.....	140

5. Критика на разума

(въведение)	147
I. Метафилософски размишления	156
II. Постметафизично мислене	162
III. Предизвикателството на натурализма.....	168
IV. Предизвикателството на религията	173

Делото на Юрген Хабермас:

корени, стъбло и разклонения..... 183

Жан-Марк Дюран-Гаслен

(послеслов)

Да погредим пъзела (бележка на преводача)

През 2009 г. предстоеше Юрген Хабермас да навърши 80 години. Във връзка с това се обърнах към него с въпроса дали не би ми предоставил в ръкопис статия, която да превода и публикувам в българско издание. Три години по-рано бях написал книга за него¹, чието съдържание съответстваше на изследванията му до 2005 г. и разбира се, включваше дебата му с кардинал Йозеф Ратцингер, избран междувременно за папа като Бенедикт XIV. В изминалия период следях редовно в каква посока се развиват интересите на Хабермас, бях договорил да включим обновените му анализи на връзката между публичност и демокрация във второ издание на хабилитационния му труд.²

Съвсем неочаквано получих в електронен формат пет сборника и позволение да си избира нещо от тях. Което сторих без особени колебания.³ Във въпросните пет тома Хабермас правеше обзор и равностетка на собственото

---

1 Йотов, С., *Хабермас и претенциите на автономията*, С., 2006, Агата-А.

2 Хабермас, Ю., *Структурни изменения на публичността*, С., 1995, ЦИД и Изд. на СУ „Св. Кл. Охридски“.

3 Хабермас, Ю., „Ревитализирането на световните религии – предизвикателство за секуларното себеразбиране на модерността“ в сп. *Християнство и култура*, 42, 2009.

си творчество и етапи в многопосочните си научни занимания, беше ги организирал в блокове, които да подредят като в пъзел проекта за комуникативния разум. Още тогава си зададох два въпроса. Какво количество, кои от текстовете имаме на български? По груби сметки – една трета.¹ Резултатът ми се стори удовлетворителен с оглед възможността на български да имаме що-годе адекватно съответствие на съдържанието, предвидено в рамките на *Studienausgabe*² на оригиналния език. Естествено, мина ми през ум дали някои липси не се нуждаят от запълване в спешен порядък. Допускам, че тази мисъл е споходила съзнанието и на колеги, загрижени за пресъздаването на идеите на Хабермас на други езици – в ситуация, в която самият автор е направил подбор съгласно критериите за необходимост и достатъчност. В този контекст изпъква и другият въпрос. А каква ще е ползата, ако количеството на преводите на отделните статии се повиши, но те останат пръснати в отделни издания? Оказва се, че връзката на Хабермас с издателство „Зуркамп“ му е дала щастливия шанс да не се бори за обратното придобиване на собствени авторски права. Но това съвсем не е така в други езикови общности, където – както и на български – статиите са излизали при отделни издатели, преводите са дело на различни хора. Затова не е никак чудно, че и до ден днешен *Studienausgabe* съществува единствено на немски език.

Затова пък с времето самият Хабермас осъзна, че собствените му предговори към петте тома биха могли

---

1 От първи том: 3 от 7, от втори том: 1 от 7, от трети том: 4 от 8, от четвърти том: 7 от 11, от пети том: 2 от 13.

2 Избрани изследвания с цел изучаване и изследване на автора; бел. пр.

да заживеят отделен живот и да имат незаменима стойност в чуждоезикова среда. Ето как в навечерието на 90-ата му годишнина този проект се реализира на английски, но пък с помощта на френски изследовател, написал осветляващ текст към него. Благодарен съм, че Хабермас сподели навреме решението си, а приятелите от издателство „Зуркамп“ изразиха принципно съгласие да осъществим и „реплика“ на български език.

Най-вече съм благодарен обаче на Антоанета Колева, която прие с разбиране идеята, вложи сили и ентузиазъм за осъществяването ѝ в рамките на програмата на Издателска къща КХ – Критика и Хуманизъм. Години по-рано есетото на Хабермас *За конституцията на Европа* беше сплавило интересите ни в такава амалгама, че успяхме да го издадем на български в деня на излизането му на немски – на 11.11.2011 г. Една задача, с която не можахме да се справят останалите световни издатели, с които се бяхме уговорили за това синхронно действие. Настоящият сборник поизмества планираната от нас поява на разширено издание на *Структурни изменения на публичността* – книга, чиято 60-годишнина световната наука ще отбележи през 2022 г. Но пък би бил подходящо негово допълване.

комуникативният **раз** **УМ**

Предговор

По повод 80-ия ми рожден ден издателство „Зуркамп“ ме подкани и окуражи да направя систематичен избор на мои изследвания, свързани с пет основни акцента върху философската ми работа. Тази инициатива ми допадна много, тъй като не бях писал книги върху важни теми, към които са насочени философските ми интереси в един по-тесен смисъл. Така на мястото на ненаписаните монографии можах да застанат томчетата с текстове, посветени на:

- езиковотеоретичните основания на социологията,
- формалнопрагматистките концепции за езика и рационалността,
- дискурсната етика,
- политическата философия, както и
- статуса на постметафизичното мислене.¹

Теория на комуникативното действие е така комплексно замислена, че трябва да бъде защитавана на много фронтове едновременно. Една такава обществена тео-

---

1 Jürgen Habermas, *Philosophische Texte. Studienausgabe in 5 Bänden*, Frankfurt am Main, 2009, Suhrkamp (Изданието в 5 тома, всеки от които е посветен на гореизброените теми; отук нататък споменавано като *Studienausgabe*; бел. р.).

рия стъпва върху „предварителни разработки“ на философски въпроси, които не бива да се включват „на късо“ към въпроси от социалните науки, а заслужават уважение в техния своеобразен смисъл. В силно разклонената мрежа от научни дискурси философските аргументи могат да бъдат защитавани единствено на местопредназначението си. Сборниците с философски студии трябваше да направят видна тяхната собствена тежест в системен план.

От друга страна, тези опити за експлициране – макар да са стъпили „на собствени крака“ в качеството им на приноси към специализирани философски дискусии – запазват своята позиционна стойност в по-обхватния контекст на една претенциозна обществена теория. За да направя тази взаимовръзка прозрачна, написах въведения към всеки един от тематичните томовете. На никое друго място не съм предприемал опит да предложа „обзор“ на моята философия, ако мога така да кажа, в нейната цялост.

От няколко десетилетия трупам объркващия и дразнещ опит, че в хода на неизбежното специализиране на нашата дисциплина публикациите ми не се възприемат като опити за развитие на философска концепция в цялост. Схващат се като с, а не като обобщени приноси или „подстъпи“ към определени аспекти на теорията на рационалността или на теорията на действието, на практическата теория или на теория на правото, на моралната теория, на езиковата прагматика или пък на обществената теория. Ето защо съвместното представяне на тези „въведения“ ми лежи по особен начин на сърцето, с което не искам да създавам погрешна представа за тяхното случайно значение, свързано с публикацията им. Разби-

ра се, публикуването в настоящата книга на текстове, писани като въведения към сборници с текстове, без съответните текстове, към които те препащат, е прекомерно като очакване: в случай на нужда читателят трябва сам да си набави тези текстове с помощта на указанията.¹ Поради това съм благодарен на Жан-Марк Дюран-Гаслен, че по моя молба предприе в известен смисъл невъзможния опит да покрие този дефицит.² Той допълва въведенията ми, които все пак са насочени към специални текстове, със самостоятелно характеризиране на моя проект от гледище на компетентен френски колега отвъд Рейн.

Щарнберг, декември 2016 г.

---

1 Настоящото издание е съобразено с достъпността на тези текстове на български език; бел. пр.

2 Има се предвид послесловът в настоящото издание; бел. изд.